

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

תוכן עניינים

- א. אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד גליות בלבד.....1
- ב. כל האומר שירה בעולם הזה זוכה ואומרה לעולם הבא שנאמר אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה.....3
- ג. כל המונע הלכה מפי תלמיד אפילו עוברין שבמעני אמו מקללין אותו.....5

דף צא:

א. אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד גליות

בלבד

כבר התבאר במסכת שבת דף סג. שאמרו חכמים¹ אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, יראה מפשוטן של דברי הנביאים, שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג, ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא לישראל ולהכין לבם, שנאמר (מלאכי ג פסוק כג) הִנֵּה אֲנֹכִי שִׁלַּח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא וְגו', ואינו בא לא לטמא המהור, ולא לטהר הטמא, ולא לפסול אנשים שהם בחזקת כשרות, ולא להכשיר מי שהוחזקו פסולין, אלא לשום שלום בעולם², שנאמר (שם פסוק כד) וְהָשִׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בְּנֵיהֶם וְגו', ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבא אליהו.

אמרו חכמים כל הנביאים כולן לא ניבאו אלא לימות המשיח אבל העולם הבא (ישעיהו סד פסוק ג) עֵינַי לֹא רָאִיתָ אֱלֹהִים זֹלָתְךָ.

וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים שתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו, ועל כל פנים אין סדור הוויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת, ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות, ולא יאריך במדרשות

¹ רמב"ם הלכות מלכים פרק יב הלכה ב

² ואני סובר שהוא יסמוך סמוכים בא"י. רדב"ז שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן, ולא ישימם עיקר, שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה, וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים תפח רוחם של מחשבי הקצים, אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר.

ומפני זה נתאוו³ כל ישראל נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח כדי שינוחו ממלכות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא, לפי שבאותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת שנאמר (שם יא פסוק ט) **כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה'** ונאמר (ירמיה לא פסוק לג) **וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת אָחִיו לֵאמֹר דַּעוּ אֶת ה'** **כִּי כֹלֵם יִדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטָנָם וְעַד גְּדוּלָם נָאֵם ה'**, ונאמר (יחזקאל לו פסוק כו) **וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנִתְתִּי לְכֶם לֵב בָּשָׂר.**

מפני שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה', ויבואו כל הגוים לשומעו שנאמר (ישעיהו ב פסוק ב) **וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נֶכֶן יִהְיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרֹוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם,**

וסוף כל השכר כולו והטובה האחרונה שאין לה הפסק וגרעון הוא חיי העולם הבא⁴, אבל ימות המשיח הוא העולם הזה ועולם כמנהגו הולך אלא שהמלכות תחזור

³ רמב"ם הלכות תשובה פרק ט הלכה ב

⁴ ג'ל דמלת עולם הבא כאן ר"ל נצחיות הבא, שהוא כולל שכר הנשמות אחר מיתת הגוף, וגם שכר הגוף אחר תחיית המתים, ודאין לפרשו (וועלט) הבא, דא"כ עדיין לא נתפרש אם בגיהנם או בג"ע, אבל כשנפרש מלת עולם נצחיות הבא אז ממילא מבואר שמשכר ידבר, דהרי עונש לא יתכן לקראו נצחיות, דאדרבה מחליש כח הנצחיות הוא, ככל כאב הגופני, שאינו מקיים אבל מחליש ומבטל הגוף, וכן מוכח מש"ס הכא (ד"צ ע"ב) דקאמר וכי ג' עולמים יש, וק' הרי וודאי יש שלשה עולמים, העה"ז, ועה"ב, ועולם התחייה, ותו אמאי לא נימא לפ"ז הכרת בעה"ז, תכרת בעה"ב, עונה בה בתחיית המתים, אלא וודאי דשכר הרוחני והשכר שאחר התחייה יחד נכללים בשם עה"ב שפירושו נצחיות הבא, והא דקאמר הכא כל ישראל, אף דקיי"ל דגם חסידי האומות יש להם עה"ב [כרמב"ם פ"ג מתשובה], והרי גם אפילו בינונים שבהם יש להם חלק לעה"ב, מדלא תני במתניתין רק בלעם, י"ל דזהו בכשרים שבאומות, אבל רשעים שבהן, לאחר שסבלו עונשן ילכו נפשותם לאיבוד, כמו דכתיב ואויבי ה' בלו בעשן בלו, אבל כל ישראל, אפילו חייבי כריתות ומיתות ב"ד, אינו נכרת רק נפש הבהמית שלהן אבל הנשמה העליונה שבהן, המחיה את הכל, נצוין אלהי הוא, ואינו מקבלת כלייה, רק בשתאוות הגוף והטאוותיו השאירו בה רושם השחתה, אשר בצאתה מהגוף, יעכבזה אותן כתמים מלהאיר באור החיים, לכן מתלבנים ומתכבסים אותן הכתמים מעצמותה ע"י אש רוחני, לא בדרך נקימה ח"ו רק לטובתה לזקקה ולזככה להנשמה עליונה הזאת, ולהשיבה לימי נעוריה, ואחר תטהר לחזות בנועם ה' ולאור באור החיים והיינו דאמרינן בר"ה לאחר י"ב חודש נשמתן נשרפת ורוח [אלקים חיים מרחפת] מפזר אפרן, החלק שא"א שישרף באפר תחת וכו', כלומר במדריגה נמוכה, וזה הנרמז לנו בלשון המשנה, דקאמר יש להן חלק לעוה"ב, ולא קאמר יש להן עוה"ב, או חלק בעה"ב, אלא משום שכלל כאן כל ישראל, שיש ביניהן ג"כ חייבי כריתות, להכי קאמר שעכ"פ כולן יש להן חלק בנשמתן הניאות לעה"ב, דבהא כל ישראל שוין, שכולן הנצוין שבהן יזכה להנצחיות המקווה, ונ"ל דלפיכך אומרינן זה המשנה בקי"ץ קודם כל פרק מפרקי אבות, דמשום דבקי"ץ חברת בנ"א יותר מצוים, וע"י זה עלול לקנאה תאוה וכבוד ולפגוע חיוביו לדי' ולחבירו, גם ע"י דם חם שבו אז בטבע, להכי לוקחים סם לחלאים אלו כל שבת פ"א מן פרקים אלו, ואומרים קודם לכן משנה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

לישראל, וכבר אמרו חכמים הראשונים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד⁵.

כמה דוד⁶ והתאוה לחיי העולם הבא שנאמר (תהלים כז פסוק יג) לולא האַמְנָתִי לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה' בְּאֶרֶץ חַיִּים לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים, כבר הודיעונו החכמים הראשונים שטובת העולם הבא אין כח באדם להשיגה על בוריה ואין יודע גדלה ויפיה ועצמה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, ושכל הטובות שמתנבאים בהם הנביאים לישראל אינן אלא לדברים שבגוף שנהנין בהן ישראל לימות המשיח בזמן שתשוב הממשלה לישראל.

אבל טובת חיי העולם הבא אין לה ערך ודמיון ולא דמוה הנביאים כדי שלא יפחתו אותה בדמיון, הוא שישעיהו אמר (ישעיהו סד פסוק ג) עֵינַי לֹא רָאִיתָ אֱלֹהִים זִוְלָתָךְ. יַעֲשֶׂה לְמַחְפָּה לוֹ, כלומר הטובה שלא ראתה אותה עין נביא ולא ראה אותה אלא אלהים, עשה אותה האלהים לאדם שמחכה לו.

ב. כל האומר שירה בעולם הזה זוכה ואומרה לעולם הבא

שנאמר אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה

כבר התבאר במסכת ברכות דף ד: שכוונת התפילה צריכה להיות בכל פסוד⁷, אך זהירות מיוחדת צריך בכל מזמור 'אשרי', שבעבורה זוכה להבטחת חיי עולם הבא, ובפסוק (תהילים קמה פסוק טז). פוֹתַח אֶת יַדְךָ

זו, נ"ל משום דאמרינן ג"כ יש באומה זו ביישנים וכו', והיינו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא וכו' כלומר ראה כי טבעך הוא להיטיב ואם תחטא בהנך תחטא נגד טבעך וענשך גדול יותר משאר דרי ארץ. תפארת ישראל ריש חלק אות ב

⁵ תחיית המתים יש גם לגוף (ומה שכו' הר"ב הכא שאין שם אכילה ושתייה, רק יהיו כחמה ולבנה, ובמח"כ הגדול, אין הדבר כן, דהעולם הבא שאין בו אכילה ושתייה [כברכות די"ז] היינו עולם הנשמות, אבל עולם תחיית הגוף כל גוף מורכב, וכל מורכב הוא בר חלוף ותמורה, שיתלחמו ויתגברו תמיד החלקים המורכבים זה על זה, וזה כנגד זה והוא שנקרא בלשונם [קאנוזומציאן], שמשיקין זא"ז, וצריכים להשלים ולמלאות כל שעה מה שאבדו ע"י שחיקתן זה בזה, וזה לא ישיגו רק באבוס הטבע ע"י גופות אחרות כאכילה ושתייה וכדומה, והוא הנקרא בלשונם (רעסטויראטיאן), ומי יודע אם לא החמה והלבנה וכוכבים ג"כ יש להם מדה זו, וכן משמע מרמב"ם (פ"ח מתשובה ה"ב) ומהראב"ד ומהלחם משנה שם, דבעולם תחיית הגוף, יש בו אכילה ושתייה ושאר צרכי הגוף וענייניו, וכן משמע מש"ס הכא, דליף תחיית המתים מונתתם תרומת ה' לאהרן הכהן, א"כ יש שם אכילה ושתייה, אולם מפני שאמנת דבר זה א' מ"ג העקרים שכל המכחיש בא' מהן אין לו הלעה"ב, לכן לזכות הרבים אביא בסוף סדר זה דרוש א' אשר חנני ה' בו, אשר פי ה' יקבנו אור החיים, אשר שם נתרץ כל הקושיות אשר יש להקשות בדבר זה, ולברר בס"ד כי הדבר הזה אינו רחוק כל כך מהשכל, אבל כמעט מחוייב לכל בר דעת, ואני בה' אצפה שבדברים ההם יתחזקו הידים הרפות וברכים כושלות יתאמצו באמונה שלימה בעיקר זה, והחפץ ימלא ידו וירווח צמאונו שם]. תפארת ישראל שם ג

⁶ רמב"ם הלכות תשובה פרק ח הלכה ז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

ומשביע לְכָל חַי רְצוֹן צָרִיךְ זְהִירוֹת יִתִּירָה, וּכְלִשׁוֹן הַלְבוּשׁ (סעי' נא ח')
"לפיכך צריך לכוין מאד בכל המזמור וביותר בפסוק פותח את ידך שהוא
העיקר וכו', ולכתחילה צריך לכוין בכל המזמורים שכולם דברי שיר ושבח
הם".

ועיקר הכוונה שיבין פירוש המלות שהקב"ה משגיח על בריותיו ומפרנסן,⁷
וכמו כן יש לכוין כוונה פשטית שראשי תיבות של פותח את ידך הוא פא"י
(שהוא שם קודש, וגימטריה שני שמות הוי' ואדנ"י) וסופי תיבות חת"ך, וכן
'ומשביע' גימטריה חת"ך, שהוא שם הממונה על הפרנסה.

ובספרים כתבו על הענין ליתן צדקה בשעת אמירת פסוק זה, ולמשמש
התפילין ולישא עינים למרום

והייב לכוין בפסוק פותח את ידך ומשביע לְכָל חַי רְצוֹן⁸ (תהילים כמה פסוק
טז). ואם לא כוון, צריך לחזור ולאומרו פעם אחרת,⁹ מפסוק פותח עד סוף
המזמור כסדר במקום שנוזכר שם בתוך פסוקי דומרה קודם ברכת ישתבח.
וטוב שיאמרנו בין מזמור למזמור¹⁰.

⁷ ובפירוש המילה משביע לכל חי רצון, יש מפרשים שהכוונה על רצון הבורא שהוא משביע לכל חי כרצונו
להטיב לכל חי, ויש שפרשו שהכוונה על רצון האדם. ובצל"ח (ברכות ד ע"ב) כתב וז"ל יופסוק פותח את ידך
ומשביע לכל חי רצון יש לנו בו דקדוק, דהו"ל למימר ומשביע לכל חי מזון, או שובע, מהו לשון משביע רצון.
ואומר אני שדבר זה אמר דוד כלפי מי שמוזנותיו מצומצמים בדוחק ובעוני, שהקב"ה נותן והונן לו דעה לשמות
בחלקו, ואיזה עשיר השמח בחלקו (פרק ד אבות משנה א), ואין לך מדה טובה כמידת ההסתפקות וכו', וזהו
שרמז בפסוק זה פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, שישביעו במה שנתן לו בדעתו שישמח בחלקו, ויהיה
זה כאילו נתמלא כל רצונו. וועיין בזה ברמב"ן (בראשית כה, ח) באברהם שנפטר זקן ושבע, שהיה שבע מכל
תאוות העוה"ז, והוא מחסדי השם בצדיקים שלא יתאוו כמותרות. ועיין במד"ר (כמדבר כא, כ) צדיק אוכל
לשובע נפשו (משלי יג), זה אליעזר שאמר לרבקה הגמאיני מעט מים, וכן רות המואביה שכתוב בה ותאכל
ותשבע ותותר, שהברכה היתה בפיה של אותה צדקה. ועיין ברש"י (דברים יא, טז) ואכלת ושבעת, שתהא
הברכה מצויה בפת בתוך המעיים. ועיין ברש"י (בחוקותי כו, ה) ואכלתם לחמכם לשובע, אוכל קמעה והוא
מתברך במעיו.

⁸ שעיקר מה שקבעו לומר תהלה לדוד בכל יום הוא בשביל אותו פסוק שמוזכר בו שבו של הקדוש ברוך
הוא שהוא משגיח על בריותיו ומפרנסן. מ"ב שם טו

⁹ ועיין במג"א שם ואף על גב דהאידינא אין חוזרים בשביל חסרון כונו' כמ"ש סי' ק"א הכא דאינו אלא פ"א חוזר דיכול
לכוון

¹⁰ מ"ב שם טז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

ואם לא נזכר אלא עד שאמר ברכת ישתבח, אז יאמר אותו אחר סיום העמידה, ויתחיל מן פסוק סומך ה' וגו', ובזה מעוות יוכל לתקן¹¹

ואם לא נזכר עד שכבר אמר מזמורים אחרים ואין לו שהות לחזור, מ"מ יאמר אחר התפלה מפסוק פותח עד סוף המזמור¹².

ואם הוא עדיין בפסוקי דזמרה ויש בידו שהות להספיק התפילה עם הש"ץ והציבור, יאמר היכן שנזכר מפסוק פותח את ידך עד סוף אשרי, וימשיך בתפילתו היכן שאוחז, אמנם עדיף שיהיה בין פרק לפרק.

והנה, רבים המה הפוסקים הסוברים שדי בזה שאומר שוב רק הפסוק 'פותח את ידך' היכן שנזכר. ואין צריך לומר שוב עד סוף אשרי ואם הזמן קצר יכול להקל.

ואם נזכר שלא כיון ואומר עתה תהלה לדוד שקודם קדושא דסידרא, יכוין בפותח ואין צריך לחזור. וכן ה"ה אם עומד בפותח של מנחה¹³ שלכן תקנו חז"ל לומר ג' פעמים מזמור זה בכל יום, כדי שאם ישכח ולא יכוין בפסוק פותח את ידך בפעם הראשונה, יכוין בפעם השניה והשלישית, שכל האומרו בכוונה מובטח לו שהוא בן העוה"ב.

ואומרים פסוק ואנחנו נברך יה (תהילים קטו, יח) אחר תהלה לדוד (תהילים קמה, א – כא) גם בתפילת מנחה. וכופלין פסוק כל הנשמה תהלל יה (תהילים קנ, ו) לפי שהוא סוף פסוקי דזמרה

יש שנהגו לפתוח ידיהם באמירת "פותח...." ומנהג טוב הוא ואין להרהר אחריו. ויש שהגביהו ידיהם והנכון שלא לעשות כן¹⁴.

ג. כל המונע הלכה מפי תלמיד אפילו עוברין שבמעיי אמו

מקללין אותו

יזהר המרבין¹⁵ תורה שלא יהיה בכלל (ירמיה מח פסוק י) אָרֹר עֲשֵׂה מְלָאכֶת ה' רְמִיָּה כְמוֹ שֶׁהִזְהִירוּ רז"ל וְהִתְבָּאֵר בְּמִסְכַּת ב"ב דף כא: ויזכור מזה שהזהיר רב יהודה אמר רב כל המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גזלו מנחלת אבותיו שנאמר וכו', אמר רב הנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא

11 בא"ח שנה ראשונה ויגש סעי' יב

12 שו"ע ונו"כ או"ח נא סעי' ז

13 שו"ת יבי"א שם

14 בא"ח שם

15 מנחת אהרן כלל יה אות יט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

כל המונע הלכה מפני תלמיד אפילו עוברין שבמעיי אמן מקללים אותו שנאמר

ולפיכך ילד שאביו אינו משלם שכר לימוד, אסור¹⁶ למלמד או למנהל להפעיל לחץ על ההורים, ולהוציא את הבן מהכיתה ולשלחו הביתה, ועל המלמד לפנות לבית דין, והם יכופו אותו בדרכים משלהם.

וכן מנהל¹⁷ בית ספר דתי שקיבל הוראה מהרשות העירונית, שלא לקבל יותר ממספר מסויים של תלמידים לבית ספרו, למרות שביכולתו לקלוט מעבר למספר זה, אין לו להשמע להוראות אלה, ואסור לו לדרות שום תלמיד שרוצה להתקבל בבית הספר, עד קצה היכולת של הקליטה בת"ת, וכל המונע הלכה מפני תלמיד כאילו גוזלו מנהלת אבותיו.

¹⁶ בשו"ת מהר"ם מינץ (סימן מח) שמא תאמר, יש לך עליו תביעת ממון ודעתך למשכנו בזה, גם זה אינה מן המידה, דכתיב (דברים כד ו) 'לא יחבול ריחים ורכב כי נפש הוא חובל'. והאי נפש הוא חובל אמרו בעלי המחקר שהוא נפש השכלי, כלומר אם תחבול כלים דעושים בהם אוכל נפש, או לא יכול להמציא לו מחייתו, ועל כן בטל מדברי תורה, כי אם אין קמח אין תורה, ועל זה נאמר 'כי נפש הוא חובל', כלומר, אתה מבטלו מתורה ותגזול ממנו נשמתו, דנקרא נפש השכלי. אם כן מכל שכן דאסור למשכנו בתורת ה' עצמו, ולמחות בידו מליך לבי מדרשא, עכ"ד.

¹⁷ ילקוט יוסף קצוש"ע יורה דעה סימן רמה רמו – הלכות תלמוד תורה סעיף נ

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

